

РЕЦЕНЗІЯ

НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНУ РОБОТУ "ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І НАУКОВИЙ СУПРОВІД ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО РИНКОВИХ УМОВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ПЕРІОД 1990—2014 РОКІВ" ВИСУНУТОЇ НА ЗДОБУТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ НАУКИ І ТЕХНІКИ 2015 РОКУ

Авторський колектив у складі Саблука Петра Трохимовича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, радника при дирекції Національного наукового центру (ННЦ) "Інститут аграрної економіки", Гайдуцького Павла Івановича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, наукового директора Інституту стратегічних досліджень, Месель-Веселяка Віктора Яковича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, заступника директора з наукової та інноваційної роботи, завідувача відділення організації виробництва і земельних відносин, завідувача відділу господарювання ННЦ "Інститут аграрної економіки", Даниленка Анатолія Степановича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, Ректора Білоцерківського національного аграрного університету, Маліка Миколи Йосиповича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, завідувача відділенням соціально-економічних проблем розвитку сільських територій, завідувача відділом розвитку підприємництва і кооперації ННЦ "Інститут аграрної економіки", Федорова Миколи Миколайовича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, завідувача відділу земельних відносин ННЦ "Інституту аграрної економіки", Гладія Михайла Васильовича — доктора економічних наук, професора, академіка НААН, Директора Інституту розведення і генетики тварин НААН, Лупенка Юрія Олексійовича, доктора економічних наук, професора, академіка НААН, директора ННЦ "Інститут аграрної економіки", Лузана Юрія Яковича — доктора економічних наук, пенсіонера, Кириленка Івана Григоровича — доктора економічних наук, доцента, член-кореспондента НААН, народного депутата Верховної ради України підготував науково-практичну роботу "Теоретико-методологічне забезпечення і науковий супровід трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання в період 1990—2014 років" висунув її на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2015 року.

Дана робота відрізняється з поміж інших тим, що це життєзабезпечуючий напрям наукового дослідження, адже розроблено теоретико-методологічні, методичні та прикладні аспекти розвитку важливої для суспільства і країни галузі економіки, яка останніми роками стабільно виробляє до 10% валової доданої вартості, забезпечує майже 20% експорту товарів, в якій працює 17,5% осіб від загальної кількості зайнятих в економіці.

Трансформації аграрного сектору у тій чи іншій мірі зачепили інтереси мільйонів громадян нашої держави, але особливо відчували на собі мешканці сільської місцевості.

Отже, рецензована праця без перебільшення має загальнодержавне, національне значення, від якої у довгостроковій перспективі залежить рівень продовольчої безпеки населення, добробут громадян та злагода всього суспільства.

Творчий науковий колектив, утворений на початку 90-х років на марші ринкових перетворень, з високою громадянською відповідальністю взявся за реформування аграрного сектору економіки і поставив за мету розробити відповідну науково-практичну базу для переходу від соціалістичної централізовано-планової економіки з властивими їй командно-адміністративними методами управління до соціально-орієнтованої ринкової системи господарювання та здійснити споконвічну мрію селян — передати у приватну власність землю тим, хто на ній живе та працює. Особливістю наукових розробок стали популярні науково-практичні рекомендації, спрямовані на створення сільськогосподарських організацій нового типу.

Оцінюючи суспільно-політичну, економічну, фінансову ситуацію в країні, члени наукового колективу усвідомлювали, що запропоновані кардинальні зміни у реформуванні аграрного сектору економіки не тимчасові, а розраховані на прийдешні покоління і боротьба за їх втілення буде довгою та жорсткою, що й підтвердила практика її впровадження. Така діалектика всього нового, прогресивного, що пробиває собі дорогу через подолання укорінених застарілих стереотипів в економічному мисленні і поведінці людей. Тому протягом всього періоду колектив однодумців твердо і послідовно відстоював детально розроблений план реформ. З цією метою, за участі членів авторського колективу, було підготовлено 42 проекти указів Президента України, 64 проекти законів України, 7 постанов Верховної Ради України, 18 постанов Кабінету Міністрів України, десятки відомчих адміністративно-розпорядчих актів, у т. ч. і щодо поліпшення добробуту селян, збереження існуючих робочих місць та соціально-економічного розвитку села.

Цьому сприяла копітка повсякденна організаційно-роз'яснювальна і просвітницька робота серед керівників і спеціалістів сільського господарства кожного члена авторського колективу, які в різні роки працювали в органах державного управління — Адміністрації Пре-

зидента, Кабінеті Міністрів України, займали керівні посади у міністерствах та відомствах, очолювали провідні наукові установи, були депутатами Верховної Ради України.

Поступово крок за кроком, як вода точить камінь, творчий колектив досягав поставленої мети. Було закладено основи нових виробничих і соціально-трудова відносин на селі, відбулося паювання майна і земель сільськогосподарського призначення, проведено їх оцінку, започатковано фермерський рух, розроблено методичку передачі землі від орендодавця до орендаря, унормовано орендну плату, переведено в практичну площину створення господарських структур ринкового типу.

Починаючи з 2000 р. трансформований відповідно до вимог ринкового середовища аграрний сектор економіки став набирати позитивних темпів приросту виробництва сільськогосподарської продукції. У 2014 р., порівняно з 1999 р. валової продукції сільського господарства вироблено в 1,8 рази більше, зріс експортний потенціал. За цей період обсяг експорту збільшився у 7,9 рази, а позитивне сальдо зовнішньої торгівлі — у 12,4 рази. Виробництво сільськогосподарської продукції із збиткового перетворилося на прибуткове.

Поеднання селянської життєвої мудрості і наукового підходу колективу авторів до вивчення зарубіжного досвіду ведення сільського господарства дозволив не сліпо копіювати його, а впроваджувати суто українську модель аграрної реформи з урахуванням ментальності українського народу. Заради справедливості маємо зазначити, що окремі важливі нововведення було здійснено завдяки впровадженню технічних проектів у різних регіонах України.

З огляду на проведену колективну роботу ідеологів і організаторів аграрної реформи в контексті євроінтеграційних прагнень держави, можна стверджувати, що вона була науково обґрунтованою, усебічно дослідженою, нормативно забезпеченою і практично впровадженою. Створено сільськогосподарські підприємства ринкового спрямування, які здатні гарантувати продовольчу безпеку країни та відродити міжнародний імідж продовольчого кошика Європи та всього світу. Земля стала належати селянам і захищена від монополізації права власності на неї окремими структурами. Кожен селянин має юридичне право створювати власне господарство, передавати землю в оренду й одержувати орендну плату та передавати її спадкоємцям.

Звичайно не всі погодяться з винятково позитивними оцінками аграрних трансформацій за останні два десятиліття. Можна дорікнути авторам реформ за те, що робити ставку потрібно було не на ефективного

власника, а на ефективного господаря, про засилля агрохолдингів, про занепад інженерної і соціальної інфраструктури сіл, про суттєве скорочення найманих працівників у підприємствах тощо. Явище такого масштабу, як аграрна реформа завжди матиме як позитивні, так і негативні наслідки. Для усебічно виважених оцінок потрібен триваліший період і врахування тодішнього фінансово-економічного стану колгоспно-радгоспної системи та спроможності молодого держави надавати бюджетну підтримку, яку отримувало сільське господарство і споживачі продовольства у складі Радянського Союзу. На нашу думку, розумній альтернативі аграрним реформам не було.

Для скептиків нагадаємо тло, на якому здійснювались аграрні перетворення: майже щорічна зміна уряду та керівних кадрів аграрної сфери в органах державного та регіонального управління; несприйняття реформ депутатами комуністичної фракції та частиною соціалістів у Верховній Раді; бойкот і дискредитація реформ на місцевому рівні окремими керівниками районної ланки, підприємств та організацій; супротив реформі авторитетними вітчизняними вченими-аграріями та прокомуністичними засобами масової інформації. Не зважаючи на це колективу авторів аграрної реформи вдалося відстояти і вирішити неймовірно складне завдання — ціною власного здоров'я рухати її вперед, словом і ділом відстоюючи свою позицію.

Сміливі прогнози, підтвержені науковими розрахунками, дозволили виносити основні ідеї аграрної реформи на обговорення різних аудиторій — від найвіддаленішого сільського клубу до клубу Кабінету Міністрів України.

Рецензована праця не залишає байдужими, надає потужний теоретичний і практичний імпульс для наступних досліджень, а методологічне підґрунтя розвитку аграрної економічної освіти закладає основу для подальшого вивчення трансформацій агропромислового сектору економіки, формування сучасного економічного мислення у молоді, сприяє усвідомленню стратегічних пріоритетів і організаційно-економічних механізмів розвитку національної економіки з урахуванням досвіду загально цивілізаційних перетворень.

Підтримуючи науково-практичну роботу "Теоретико-методологічне забезпечення і науковий супровід трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання в період 1990—2014 років", висунутої на здобуття Державної премії України в галузі науки і техніки 2015 р. вважаємо, що вона заслуговує на високу державну відзнаку, а її основні положення випробувало саме життя.

Рецензенти:

Гнибіденко І. Ф., д. е. н. професор кафедри управління персоналом та економіки праці Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Могильний О. М., д. е. н., професор кафедри теоретичної і прикладної економіки Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України

Федоренко В. Г., д. е. н., академік УАН, професор кафедри менеджменту Київського національного університету будівництва і архітектури